

VESTIGIA SEMPER ADORA*

У 2014 р. історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка святкує своє 75-річчя. Саме впродовж жовтня–грудня 1939 р. були зроблені організаційні заходи щодо виокремлення структурних підрозділів історичного спрямування тодішнього гуманітарного факультету в історичний факультет. Проте традиції викладання та навчання історії у Львівському університеті сягають часів заснування навчального закладу, й упродовж цієї багатовікової історії – 1661–1939 рр., можна виокремити ще декілька віх, ювілейних цього року.

I. 275-річчя з часу впровадження до навчальної програми Львівського університету історії як окремого предмета. Так, упродовж другої половини XVII – першої третини XVIII ст., згідно з приписами освітнього статуту ордену єзуїтів “*Ratio Studiorum*” (на основі якого діяв університет), історія як самостійний предмет не викладалася. Студенти розглядали історичну проблематику лише при опануванні мовних курсів та риторики: читали праці Катона, Цицерона, Цезаря, Салюстія, Плінія та інших античних авторів. Натомість у 1739 р., під впливом інтелектуальних віянь епохи Просвітництва, історію у Львівському університеті визнали окремим навчальним предметом.

II. 230-річчя від заснування у Львівському університеті перших кафедр історичного спрямування. Це відбулося уже в австрійський період історії університету. На його філософському факультеті у 1784 р. відкрили дві історичні кафедри – загальної історії (діяла впродовж 1784–1920 рр.) та допоміжних історичних наук (існувала у 1784–1818 рр.). З ліквідацією останньої, викладання спеціальних історичних дисциплін доручили професорам кафедри загальної історії. Ця кафедра була в університеті єдиною кафедрою історичного профілю аж до останньої третини XIX ст. – до створення у 1869 р. окремої кафедри австрійської історії.

III. 145-річчя від початку у Львівському університеті педагогічної діяльності Францішека Ксаверія Ліске. Саме 1869 р. свою першу лекцію (як приват-доцент) для студентів філософського факультету Львівського університету прочитав Францішек Ксаверій Ліске – майбутній професор кафедри загальної історії, котрий заснував у Львові польську історичну школу, для формування якої значну роль відіграли створені за його активної участі студентський Академічний гурток історії (1873), Історичне товариство у Львові (1886) та науковий часопис “*Kwartalnik Historyczny*” (1887). Саме Ф. К. Ліске заклав теоретичні та методологічні підстави розвитку львівського історичного середовища та його вагомих здобутків на зламі XIX–XX ст. Представники цієї наукової школи (більшість з яких – Освальд Бальцер, Тадеуш Войцеховський, Броніслав Дембінський, Фридерик Папé, Александер Семкович, Станіслав

---

* *Завжди шануй сліди минулого* (лат.).

Смолька, Людвік Фінкель, були професорами Львівського університету) великої ваги надавали джерелознавчим студіям (критичному вивченню історичних джерел) та дидактиці (саме з ініціативи Ф. К. Ліске до навчального процесу у Львівському університеті запровадили окремий історичний семінар та практичні заняття зі спеціальних історичних дисциплін).

IV. 120-річчя від початку викладання у Львівському університеті Михайла Грушевського. У 1894 р. на філософському факультеті Львівського університету створили першу україномовну кафедру історичного спрямування – кафедру всесвітньої історії зі спеціальним оглядом Східної Європи. Її професором упродовж 1894–1914 рр. був Михайло Грушевський, учень видатного українського історика Володимира Антоновича. Саме у львівський період він створив свою “Звичайну схему “руської” історії...” та розпочав працю над “Історією України-Руси”. Та найголовніше – сформував власну наукову школу, серед представників якої – Іван Крип’якевич, Мирон Кордуба, Омелян Терлецький, Іван Шпитковський, які згодом працювали уже на історичному факультеті Львівського університету.

Варто відзначити й те, що у 1894 р. історик Л. Фінкель заклав підвалини такого напрямку історичних досліджень, як історія Львівського університету. Саме у тому році він опублікував (разом з професором Станіславом Стажинським) працю “Історія Львівського університету” (*“Historya Uniwersytetu Lwowskiego”*), а також заснував Архів Львівського університету.

Отже, ці дати (1739 – 1784 – 1869 – 1894 – 1939) є основними на шляху розвитку історичної освіти і науки у Львівському університеті, адже знаменують ключові події для усвідомлення тяглості між сучасним історичним факультетом й тією традицією історичних студій, яка існувала у навчальному закладі у різні періоди. Проте не можна омінати увагою й низку дат, які цього року не є ювілейними, але залишаються знаковими для структурного оформлення різноманітних напрямів історичної науки у Львівському університеті. Наприклад, 1905 р. – створення кафедри класичної археології та праісторії, 1910 р. – кафедри етнології та ін. Так, історичні витoki більшості сучасних кафедр історичного факультету (нині їх дев’ять – давньої історії України та архівознавства; новітньої історії України; історії середніх віків та візантиністики; історії Центральної та Східної Європи; нової та новітньої історії зарубіжних країн; історичного краєзнавства; археології та спеціальних галузей історичної науки; етнології; історії та теорії соціології) можна знайти у кафедрах історичного спрямування Львівського університету т. зв. класичного періоду (до 1939 р.). Наголосимо й на тому, що значна кількість викладачів історичного факультету у перші роки його існування були колишніми випускниками та викладачами саме Львівського університету (згадати, хоча б, таких завідувачів кафедрами історичного факультету у 1939/1940 н. р., як Казімеж Маєвський, Теофіл Модельський, Владислав Подляха, Омелян Терлецький, Іван Крип’якевич, Ярослав Пастернак та Маркіян Смішко).

Проте історія (у розумінні як життєвих подій, так і науки) завжди рухається вперед. І за 75 років існування історичного факультету у розвитку історичних студій у Львівському університеті були різноманітні тенденції. З'являлися нові викладачі, які засновували наукові напрями та школи (Дмитро Похилевич, Іван Вейцківський, Володимир Зварич, Володимир Чорній, Степан Макарчук та ін.). Змінювалися покоління, представники яких засвоювали знання, набуті попередниками, та привносили нове у дослідження й викладання історії.

Нині на факультеті працює 93 викладачі, з них – 18 докторів наук, професорів та 62 кандидати наук, доценти (середній вік викладачів факультету – 45 років, професорів – 56 років). Окрім дев'яти кафедр, до його структури входять кабінет спеціальних історичних дисциплін, Археологічний музей, навчально-методична лабораторія та лабораторія соціологічних досліджень. З історичним факультетом також надзвичайно тісно співпрацюють три наукові інститути Львівського університету: історичних досліджень, археології та славістики.

Можна з упевненістю стверджувати, що нині на факультеті функціонує п'ять сформованих наукових шкіл: історії соціально-політичних процесів в Україні, історичного слов'янознавства, історіографії, архівознавства та етнології. Зусиллями викладачів його кафедр розвивається й низка наукових напрямів, серед яких найбільш розробленими є:

- археологія західноукраїнських земель доби заліза, римського та ранньослов'янського часу;
- спеціальні історичні дисципліни: дипломатика, кирилична та латинська палеографія, нумізmatика, генеалогія, історична географія, історична демографія;
- історія та теорія соціології;
- церковна історія українських земель;
- військова історія України XX ст.;
- теоретичні аспекти історії;
- львовознавство;
- історія Львівського університету.

Серед чинників становлення на історичному факультеті наукових шкіл і напрямів назовемо такі:

- організація навчального процесу, який дає належну теоретичну та практичну підготовку молодим спеціалістам (підготовка фахівців-істориків на денній та заочній формах навчання за напрямами “історія” та “соціологія” освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, та спеціальностями “історія”, “архівознавство”, “етнологія”, “археологія”, “соціологія” освітньо-кваліфікаційних рівнів “спеціаліст” та “магістр”). Викладачі історичного факультету Львівського університету є визнаними в інтелектуальному середовищі України педагогами та науковцями. Зокрема, посібники їхнього авторства з історії України, історії стародавнього світу, середніх віків, історії Візантії, новітньої історії зарубіжних країн (Європи та Америки, Азії та Африки), спеціальних історичних дисциплін (нумізматики, генеалогії, археографії,

історичної географії), історичного краєзнавства, етнології, соціології є одними з найкращих в Україні. Потужний науковий вишкіл дають також навчальні практики: археологічна, історико-краєзнавча, архівна, польова етнографічна, соціологічна;

- підготовка науковців вищої кваліфікації через аспірантуру та докторантуру за шістьма спеціальностями; функціонування спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальностями “історія України”, “всесвітня історія”, “історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни”, “військова історія”;

- наявність наукових видань: “Вісник Львівського університету. Серія історична”, “Вісник Львівського університету. Серія соціологічна”, “Наукові зошити історичного факультету Львівського університету”, “Археологічні дослідження Львівського університету”, “Проблеми слов’янознавства”, “Вісник Інституту археології. Львівський національний університет імені Івана Франка”;

- проведення наукових семінарів і конференцій, у т. ч., Міжнародного славистичного колоквиуму, Міжнародної наукової конференції “Львів: місто – суспільство – культура” (спільно з Педагогічним університетом імені Комісії національної освіти в Кракові), краєзнавчої конференції “Історичні пам’ятки Галичини”, звітної наукової конференції викладачів та співробітників факультету.

Насамкінець відзначимо, що викладачі історичного факультету підтримують зв’язки з навчальними закладами Польщі (Люблінським університетом імені Марії Кюрі-Скłodовської, Ягеллонським і Педагогічним університетами Кракова, Варшавським, Вроцлавським, Опольським університетами) та США (Мічиганським, Пенсильванським, Канзаським університетами), Віденським університетом (Австрія), університетами міст Альберта (Канада), Сент-Галлен (Швейцарія), Лунд (Швеція), Салоніки (Греція) та ін.; проходять стажування у навчальних закладах таких країн, як Австрія, Болгарія, Іспанія, Польща, Словенія, США, Франція. За останні роки викладачі факультету були стипендіатами багатьох закордонних фондів і програм.

Свідомі того, що на шляху розвитку української історичної освіти та науки буде ще багато важких випробувань, які неодмінно потрібно здолати. Упевнені ж, що значний внесок у цей процес зроблять історики Львівського університету – одного з найпотужніших інтелектуальних центрів, який береже традиції та відкритий для новацій.

Роман ШУСТ